

Düşməne gözdağı olan general

Azərbaycan hərbi tarixinin şanlı səhifəsinə öz adını əbədi yazmış xalqımızın qəhrəman oğullarından biri də general-mayor Həbib bəy Səlimovdur.

Həbib bəy Hacı Yusif oğlu Səlimov 8 fevral 1881-ci ildə İrəvanda anadan olub. İlk təhsilini İrəvan Müəllimlər Seminariyasında alıb. Atasını Hacı Yusif bəy dövrünün tanınmış ziyalılarından olub, İrəvan quberniyasında məhkəmə iclasçısı işləyib. Həbib bəy 1900-cü ilin avqustunda orduya könüllü olaraq yazılıb və 156-cı Yelizavetpol (Gəncə) süvari alayında 1 il 2 ay xidmət edib. Unter-zabit rütbəsi alıb. 1902-ci ildə Tiflisdə süvari məktəbini bitirib və Üçüncü Qafqaz Atıcı Batalyonunda xidmətə başlayıb, podporuçik olub. 1905-ci ildə batalyon komandirinin yavəri, 1907-ci ildə elə həmin hərbi hissədə üçüncü rotanın komandiri təyin olunub. Sentyabrda "Müqəddəs Vladimir" ordeni ilə təltif edilib. Həbib bəy 1908-1910-cu illərdə Beşinci Qafqaz Atıcı Batalyonunun tərkibində Culfa sərhədlərində xidmət edib, məxfi tapşırıqla Tehrana göndərilib. 1912-ci ildə kapitan rütbəsi alıb və Peterburqda Baş Qərargahın Nikolayev Hərbi Akademiyasını bitirib.

Azərbaycan müstəqilliyini elan etdikdən sonra geri dönməyən polkovnik-leytenant Həbib bəy Səlimov Milli Orduda Dəftərxana rəisi vəzifəsində çalışmışdır. Hərbi işi gözəl bildiyinə görə az sonra Nuru Paşa tərəfindən Əlahiddə Azərbaycan Korpusunun Qərargah rəisi vəzifəsinə təyin edilmiş və Azərbaycan Ordusunun 1918-ci ildə Gəncədən Bakıyaqədərki yürüşündə Cənub qrupunun komandanı olmuşdur.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Milli Ordusunun Dəftərxana rəisliyi ilə yanaşı, Azərbaycan Korpusunun Baş Qərargah rəisi və Baş Ərkan-ı Hərbin rəhbəri vəzifəsində çalışmışdır. Qısa müddətdə Lənkəranın valisi olmuşdur.

Həbib bəy Səlimov 1919-cu ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hərbi naziri Səməd bəy Mehmandarovun ömrü ilə Bakının azad edilməsindəki xidmətlərinə görə general-mayor rütbəsi verilmişdir.

O, 1920-ci ilin martında Əskəran müharibəsi adı ilə məşhur olan döyüşlərin qəhrəmanı olmuşdur. 1918-ci ilin may ayında Azərbaycan öz müstəqilliyini elan edib Türkiyədən hərbi yardım istəyəndə Şaumyan və onun məsləhətdaşları yaxşı anlayırdılar ki, Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycanda əl-qol açarsa, onlar öz mənfur niyyətlərini reallaşdırma bilməyəcəklər... Bu zaman erməni cəlladının sərəncamında 18 mindən çox yaxşı silahlandırılmış döyüşçü var idi. Bunun da 70 faizindən çoxunu - 13 min əsgər və zabiti ermənilər təşkil edirdilər. Eyni zamanda Rusiya tərəfindən göndərilən hərbi yardımların da ardı-arası kəsilmirdi. 1918-ci ilin iyun ayının əvvəlində Rusiyadan 12 ədəd dördüyməlilik top, onun ekipajı və təchizatı yüklənmiş olan qatar Bakıya yola salınmışdı. Tula Silah Zavodundan da xeyli sayda pulemyot, tüfəng, patron göndərilmişdi. Kifayət qədər qüvvə və ehtiyat yaradıldıqdan sonra Bakı Xalq Komissarları Sovetinin Hərbi İşlər üzrə komissarı Q.Korqanov 1918-ci il iyunun 4-də 1-ci Qafqaz Qırmızı Korpusunun Zaqafqaziya dəmir yolu boyunca Hacıqabuldan qərbə doğru hücum keçməsi barədə 8 sayılı əmr imzalamışdı. Bu əmrlə 1-ci Briqadanın komissarı A.Quloyan, 2-ci Briqadanın komissarı Ter Sarkisov, 3-cü Briqadanın komissarı A.Qabişev, Artilleriya Qüvvələri komissarı T.Şaumyan təsdiq edilmişlər.

1918-ci il iyunun 10-da Bakı Sovetinin 13 min əsgəri Cənubi Qafqaz dəmir yolu ilə Hacıqabul-Kürdəmir-Müsüslü istiqamətində irəlilədi. Daşnak-bolşevik qüvvələri demək olar ki, çox asanlıqla Kürdəmir-Ucar hüduklarına qədər gəldilər. Bu zaman Ucar rayonunun Müsüslü kəndinin ərazisində yerləşən milli qüvvələrə Həbib bəy Səlimov rəhbərlik edirdi... Düşmənin dəmir yolu boyunca sürətlə irəliləməsinin qarşısının alınması üçün sonradan sentyabrın 15-də Bakının azad edilməsində Həbib bəy Səlimovun müstəsna xidməti və sərkərdəlik qabiliyyəti inkarolunmazdır. Daha sonra 1919-cu ilin iyul ayında briqada generalı Həbib bəy Səlimovun komandanlığı ilə Muğanda və Lənkəranda milli hökuməti tanımaq istəməyən mala-

kan və rus-erməni silahlı qüvvələri darmadağın edildi.

1920-ci ilin martında və aprelinde Qarabağda ermənilər Drastamat Kanayanın rəhbərliyi ilə üsyana qalxırlar. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ordusu Həbib bəy Səlimovun rəhbərliyi ilə bu üsyanı yatırmaq üçün Qarabağa göndərilir. Əskəran keçidini tutan üsyançılar Azərbaycanın digər əraziləri ilə Dağlıq Qarabağın əlaqə yolunu da kəsmişdilər. Həbib bəy Səlimovun hərbi zəkası və çalışqanlığı nəticəsində ermənilərin üsyanı yatırılır və bu mənfur millət layiq olduğu cəzanı alır.

General Həbib bəy Səlimov 1918-1920-ci illərdə milli ordumuzda xidmət edən, milliyyətçə Litva tatarı olan general-leytenant Məmməd bəy Sulkeviçdən sonra ikinci generaldır ki, ali hərbi təhsili vardı.

General H.Səlimov bütün ruhu-canı ilə xalqına, dövlətinə bağlı əsl Azərbaycan zabiti idi. Buna görə 1918-1920-ci illərdə o, xeyli düşmən də qazanmışdı. Bir tərəfdən, cildini dəyişib bolşevik qiyafəsi geymiş daşnaklar, bir tərəfdən də, milli satqınlarımız Həbib bəy Səlimovu məhv etmək üçün məqam gözləyirdilər. Bu fürsət onların əlinə Azərbaycan Qızıl ordu tərəfindən işğal olunduqdan sonra düşdü. Həbib bəy Səlimov saxta ittihamlarla həbs edildi.

General Həbib bəy Səlimovun ittihamlarında yazılırdı ki, Tiflisdə və Bakıda xüsusi təşkilat fəaliyyət göstərirdi. Onlar üsyana hazırlanırlar. Tiflis və Batumda əks-inqilabçılara general Vrangel general H.Səlimov vasitəsilə silah göndərir. Bakı quberniyasının Cavad qəzası İranın Şahsevən quldurlarının köməyi ilə üsyana hazırlanır, köməyi general Səlimovdan alırlar. Səlimovun düşmənləri işlərini ehtiyatlı tutmuşdular. İttihamlara general Səlimovun peşəsinə heç bir dəxli olmayan ticarət malı gətirməsi də əlavə olunmuşdu. Məqsəd Vrangeldən üsyana hazırlıq üçün hərbi yardım aldığı "sübut" olunmasa, generalı "tacir" kimi həbs etmək idi.

Üç ay yarım həbsxanada üzərinə oxunan yalançı ittihamları və üzləşmələri yazılı şəkildə rədd edən milli ordu generalı Həbib bəy Səlimovu güllələmək üçün "İran məsələsi", 1919-cu ildə Lənkəran yürüşündə yerli Muğan əhalisini, guya, soyub-talaması, aqşvardiyaçı praporşik Dubininlə, Nuru Paşa və Zeynalovla əlaqəsi, Cümhuriyyət vaxtı sovet hökumətinə nifrəti, sovet vaxtı Naxçıvanda xan və bəylərlə oturub-durmaq bolşeviklərin əlində daha "əsaslı" faktlar oldu.

Həmin vaxtlarda Naxçıvandan mərkəzə Az. ÇK-nın mühüm şöbə katibinin tarixsiz və imzasız danos-məktubu general-mayor Həbib bəy Səlimovun cavan ömrünə son qoymaq üçün canfəşanlıqla təşkil olunurdu.

Danos-məktubda oxuyuruq: "Əks-inqilabçı general Həbib bəy Səlimov Naxçıvan əhalisi arasında şayiələr yayır, xan və bəylərlə sovet hökumətinin əleyhinə işləyir. O, ilk dəfə Naxçıvana gələndə İnkilabçı Türk hökumətinə məktub göndərib ki, yerli Azərbaycan əhalisi Qızıl ordu tərəfindən əzilib qul halına salınır. Bu məktubu barədə general H. Səlimovun özü bizimlə birgə işləyən ermənilərlə söhbətində açıq deyib. O, İranda da buradan qaçıb getmiş xan və bəylərlə oturub-durmuş. Onun belə yaramaz hərəkətlərinə dözmək mümkün deyil. Xahiş edirik, onu buradan Bakıya göndərsiniz".

Belə uydurma ittihamlarla 1920-ci il dekabrın 30-da, saat 10:30-da bolşeviklər Həbib bəy Səlimovu güllələdilər.

*Elişən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"*